

Пропозиції
Міністерства культури та інформаційної політики України
до проекту Закону України «Про внесення змін до статті 46 Закону
України «Про фахову передвищу освіту» (щодо імплементації норм
Конституції України, Європейської хартії регіональних мов або мов
меншин та рекомендацій Венеційської комісії)»

ініційований н.д. Волошиним О.А.
реєстр. № 4628 від 22.01.2021
перше читання

1. Міністерство культури та інформаційної політики України не підтримує проект Закону України «Про внесення змін до статті 46 Закону України «Про фахову передвищу освіту» (щодо імплементації норм Конституції України, Європейської хартії регіональних мов або мов меншин та рекомендацій Венеційської комісії)» (далі – проект Закону).

2. Проектом Закону пропонується внести зміни до статті 46 Закону України «Про фахову передвищу освіту» (далі – Закон), передбачивши, зокрема, що:

держава гарантує *кожному громадянину України* право на здобуття фахової передвищої освіти державною мовою в державних і комунальних закладах фахової передвищої освіти, а також *навчання мовами корінних народів або національних меншин України;*

заклад фахової передвищої освіти має право прийняти рішення про викладання однієї, кількох або *всіх* дисциплін, виконання індивідуальних завдань та проведення контрольних заходів мовою корінного народу або національної меншини України, однією з офіційних мов Організації Об'єднаних Націй, однією з офіційних мов Європейського Союзу за умови, що усі здобувачі фахової передвищої освіти, які вивчають відповідні дисципліни, володіють цією мовою. У разі якщо є письмове звернення від одного чи більше студентів, заклад фахової передвищої освіти забезпечує переклад державною мовою;

особам, які належать до корінних народів або національних меншин України, гарантується та забезпечується право на навчання в державних і комунальних закладах фахової передвищої освіти, поряд із державною мовою, мовою відповідного корінного народу або національної меншини. Це право реалізується шляхом створення окремих груп з навчанням мовою відповідного корінного народу або національної меншини України поряд із державною мовою;

особам, які належать до корінних народів або національних меншин України, в державних і комунальних закладах фахової передвищої освіти гарантується і забезпечується право на *вивчення* мови відповідного корінного народу чи національної меншини як окремої дисципліни в обсязі, що має дати змогу таким випускникам провадити професійну діяльність у вибраній галузі з використанням цієї мови.

Як визначено у пояснювальній записці до проекту Закону, його метою є приведення статті 46 Закону України «Про фахову передвищу освіту» у відповідність із нормами статті 10 Конституції України, Європейської хартії регіональних мов або мов меншин та рекомендаціями Венеційської комісії від 8-9 грудня 2017 року, що стосуються мови фахової передвищої освіти, а також посилення державних гарантій кожному громадянину України на здобуття фахової передвищої освіти державною мовою в державних і комунальних закладах вищої освіти.

Вбачається, що положення проекту Закону не відповідають його меті, спрямовані на звуження застосування державної мови у сфері фахової передвищої освіти, а також не узгоджуються з Конституцією України з огляду на таке.

Відповідно до частини п'ятої Конституції України громадянам, *які належать до національних меншин*, відповідно до закону гарантується право на навчання рідною мовою *чи* на вивчення рідної мови у державних і комунальних навчальних закладах або через національні культурні товариства (а не кожному громадянину України незалежно від національної приналежності, як пропонується передбачити проектом Закону).

Конституційний Суд України у Рішенні у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України про офіційне тлумачення положень ст. 10 Конституції України щодо застосування державної мови органами державної влади, органами місцевого самоврядування та використання її у навчальному процесі в навчальних закладах України (справа про застосування української мови) від 14.12.1999 № 10-рп/99 зазначив, що виходячи з положень статті 10 Конституції України та законів України щодо гарантування застосування мов в Україні, в тому числі у навчальному процесі, мовою навчання в дошкільних, загальних середніх, професійно-технічних та *вищих* державних і комунальних навчальних закладах України *є українська мова*. У державних і комунальних навчальних закладах *поряд з державною мовою* відповідно до положень Конституції України, зокрема частини п'ятої статті 53, та законів України, в навчальному процесі можуть застосовуватися та вивчатися мови національних меншин».

У частині п'ятій статті 10 Конституції України визначено, що застосування мов в Україні гарантується Конституцією України та визначається законом.

Відповідно до цього положення Конституції нормами статті 21 Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» та статті 7 Закону України «Про освіту» здійснено рамкове регулювання застосування мов у сфері освіти.

Конституційний Суд України у своєму рішенні від 16.07.2019 № 10-р/2019, дослідивши Закон України «Про освіту» (до норм якого, зокрема, відсилає стаття 46 Закону) в аспекті забезпечення балансу між вивченням і застосуванням державної мови і вільним розвитком, використанням, захистом мов національних меншин та корінних народів України, вказує, що:

на рівні Закону передбачено засоби та механізми для реалізації особами, які належать до національних меншин та корінних народів України, права на

вивчення мов відповідних національних меншин та корінних народів України разом із вивченням української мови як державної, оскільки вона є умовою свідомого об'єднання громадян у межах території України;

Закон гарантує національним меншинам та корінним народам України право на вивчення рідної мови та передбачає вивчення державної української мови, що є однією з умов їх повноцінної інтеграції в українське суспільство. Неможливість вивчати державну мову перешкоджає соціалізації представників національних меншин та корінних народів України;

ухваливши Закон, держава створила умови для повноцінної реалізації відповідних прав національних меншин, в тому числі корінних народів України, вивчати рідну мову, а також отримувати освіту державною мовою незалежно від походження, повноцінно реалізовувати визначені Конституцією України права;

у Законі врегульовано суспільні відносини реалізації конституційного права людини на освіту, у тому числі у частині гарантування прав національних меншин та корінних народів України на навчання чи вивчення мови відповідної національної меншини чи корінного народу України;

Закон не перешкоджає вивченню мов національних меншин, його положення спрямовані на створення для всіх громадян України умов, необхідних для оволодіння державною мовою з метою забезпечення в подальшому можливості здійснювати професійну діяльність в обраній галузі із застосуванням державної мови.

Цим же рішенням Закон України «Про освіту» визнано таким, що відповідає Конституції України (є конституційним).

Варто звернути увагу на положення статті 14 Рамкової конвенції Ради Європи про захист національних меншин від 01.02.1995, якими передбачено, що у місцевостях, де традиційно проживають особи, які належать до національних меншин, або де вони складають значну частину населення, у разі достатньої необхідності, Сторони *намагаються забезпечити, по можливості та в рамках своїх освітніх систем*, особам, які належать до цих меншин, належні умови для викладання мови відповідної меншини *або* для навчання цією мовою. *Зазначене застосовується без шкоди для вивчення офіційної мови або викладання цією мовою.*

В Європейській хартії регіональних мов або мов меншин від 05.11.1992 (далі – Хартія), з одного боку, зазначається, що «охорона історичних регіональних мов або мов меншин Європи, деякі з яких знаходяться під загрозою відмирання, сприяє збереженню та розвитку культурного багатства і традицій Європи», з іншого – «охорона і розвиток регіональних мов або мов меншин *не повинні зашкоджувати офіційним мовам і необхідності вивчати їх*».

Крім того, згідно з пп. «ііі» п. «е» ч. 1 статті 8 Хартії Україна у сфері освіти зобов'язалася в межах території, на якій такі мови використовуються, відповідно до стану кожної з таких мов і *без шкоди для викладання офіційної мови (мов) держави* заохочувати і/або дозволяти надання університетської або інших форм вищої освіти регіональними мовами або мовами меншин *чи* створення можливостей для вивчення цих мов як окремих дисциплін університетської або іншої вищої освіти.

Положення частини п'ятої статті 7 Закону України «Про освіту», згідно з якими «за бажанням здобувачів професійної (професійно-технічної), *фахової передвищої* та вищої освіти заклади освіти створюють можливості для вивчення ними мови корінного народу, національної меншини України як окремої дисципліни» і спрямовані на виконання зазначених зобов'язань.

Крім того, в умовах російської агресії питання забезпечення функціонування української мови є не лише питанням мовної політики, а одним із ключових факторів національної безпеки, а саме: гуманітарної безпеки.

Тому вважаємо, що зміни, запропоновані проектом Закону, не сприятимуть віднаходженню балансу в правому регулюванні конституційних цінностей «державна мова» та «мови національних меншин», а створять суттєві перешкоди зусиллям держави, спрямованим на відновлення використання української мови як державної в усіх сферах суспільного життя на всій території України, враховуючи значне поширення в Україні російської мови, яке стало результатом тоталітарної радянської політики, спрямованої на примусову асиміляцію українського народу.

Разом з тим, зазначаємо, що Україна обрала стратегічним напрямком розвитку інтеграцію в європейський економічний і політико-правовий простір, а вступ до Європейського Союзу визначений ключовим зовнішньополітичним пріоритетом і стратегічною метою України на найвищому державному рівні. Тому вважаємо за доцільне сприяння з боку держави вивченню мов міжнародного спілкування, насамперед англійської та інших офіційних мов Європейського Союзу.

Усе вищезазначене дозволяє стверджувати, що проект Закону спрямований не на реальне збереження національної мовно-культурної самобутності етнічних спільнот в Україні (в тому числі національних меншин та корінних народів) через застосування їхніх мов в освітньому процесі, а на формування умов збереження російськомовного середовища як об'єкта впливу російської пропаганди та важливого чинника інформаційної (як частини гібридної) війни Російської Федерації проти України.

Міністр культури та
інформаційної політики України

Олександр ТКАЧЕНКО

«_____» _____ 2021 р.



UB
Міністерство культури та інформаційної
політики України
№234/27.3/21 від 02.02.2021
Ткаченко О.В. (Міністр) 02.02.2021
20:19